

ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПРЕСИВНОГО СИНТАКСИСУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

У статті розглядаються стилістичні особливості синтаксичної організації для вираження експресивності. Описано загальні аспекти використання експресивного синтаксису у художній літературі. Визначено роль стилістичних засобів експресивного синтаксису в створенні художніх образів тексту.

Ключові слова: експресивний синтаксис, художні засоби, художні образи, німецька мова, стилістика.

The article considers the stylistic features of syntactic organization for the expression of expressiveness. General aspects of the use of expressive syntax in fiction are described. The role of stylistic means of expressive syntax in the creation of artistic images of the text is determined.

Key words: expressive syntax, artistic means, artistic images, German language, stylistics.

Активний інтерес упродовж тривалого часу до аналізу категорії експресивності зумовлюється пріоритетними тенденціями сучасного дискурс-аналізу. До дослідження структури та засобів експресивного синтаксису долучилися такі вітчизняні та німецькі вчені, як В. В. Виноградов, Е. Зоммерфельд, Г. Альтман, Л. Ю. Максимов, Т. Торріс, А. Ф. Прияткіна, В. Фляйшер та інші. Однак детального аналізу тема так і не отримала, а у німецькомовній науковій літературі розуміння прояву експресивності у синтаксисі часто зводиться до зміни традиційного граматично внормованого порядку слів у реченні.

Мета статті – описати особливості експресивного синтаксису, його роль у створенні художньої образності у творі, а також – визначити можливі засоби та прийоми його втілення у художніх текстах.

У своїх наукових пошуках Н. Д. Арутюнова доходить висновку про нетотожність понять емоційності та експресивності. Різницю між поняттями дослідниця бачить в імпульсивності емоції як явища. У свою чергу, експресивність є певним засобом впливу на читача. Коли адресат повідомлення – художнього тексту – помічає мовленнєве втілення емоційності, він розуміє вектор настрою автора, його інтенції використання тих чи тих мовних засобів [1, с. 23]. Таким чином, експресивність можна трактувати як певне втілення емоційно забарвлених мовних одиниць.

Н. В. Гуйванюк помічає у поетичних текстах зростання частотності інновацій. Вони знаходять свій прояв у варіативних видозмінах канонічних синтаксичних конструкцій, трансформації типових кліше. Такі якісні та формальні зміни вона ототожнює із проявом «авторської модальності», тобто ставлення автора до героїв та подій у творі [2, с. 410].

Синтаксична організація тексту є важливим параметром для передачі інформаційного аспекту повідомлення (тексту художнього твору), а також грає визначну роль у висвітленні індивідуальності письменника та виразності стиля автора. Текст, його структурна організація, виступає як втілення психічної, мовної та соціо-культурної діяльності людини. Саме тому, певні моделі та засоби висловлення думки є принципово важливими для формування необхідного смислу, образів, вражень та емоцій у свідомості реципієнта тексту – читача.

Оскільки вибір засобів вираження емоцій та експресивності залежить від багатьох факторів (світобачення письменника, рівня його психічного розвитку, володіння мовою, вміння передати підтекст, розуміння людської психології сприйняття інформації, що

уможливило би досягнення певних ілокутивних цілей тощо), існує широкий варіативний ряд стилістичних засобів, які могли б передати ті чи ті інтенції автора. Серед них: *парцеляція, плеоназм, сегментація, синтаксичні ускладнення, поширення, повтори, питально-відповідні конструкції в монологічній мові, номінативні та вербалізовані речення, вставні конструкції, пряма, непряма і невласне-пряма мова, риторичні вигуки та запитання, зміщення синтаксичних конструкцій, багато- та односкладні, складні і неповні речення, інверсія, синтаксичний паралелізм, еліпсис, полісиндетон, редуція* тощо.

У наукових розвідках, присвячених дослідженню експресивного потенціалу синтаксичних одиниць у німецькомовному художньому дискурсі (О.А. Кострова, І.І. Паров'як, В.А. Чабаненко та ін.) йдеться про те, що будь-яка зміна у внормованому порядку слів, інше місце синтаксичних компонентів викликає певну експресивність. Явище експресивності синтаксичних одиниць різко найяскравіше проявляється у німецькій мові, оскільки їй властивий сталий порядок слів у реченні. У разі зміни синтаксичного порядку слів, конструкцій, виокремлення певних членів речення, заміщення та вилучення слів вказує на важливість повідомлення, наявність підтексту, тобто створює певну експресію та акцент на тій чи тій інформації [3, с. 32].

Отже, особливості експресивного синтаксису полягають у тому, що будь-яке відхилення від норми має певний стилістичний ефект, тобто порядок слів, їхні повтори або відсутність впливають на емоційне забарвлення та акцентуацію інформації у тексті. Саме тому постає проблемне питання класифікації та впорядкування засобів прояву експресивності у синтаксичних структурах. Але доведеним залишається той факт, що зміни у побудові речень дозволяють спрямувати увагу читача на необхідний предмет, створити в його уяві певну образність, зробити справжній намір автора твору більш зрозумілим для його аудиторії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Арутюнова Н. Д. Истоки, проблемы и категории. Новое в зарубежной лингвистике. Вып. 16. Лингвистическая прагматика. М: Прогресс, 1985. с. 3–43.
2. Гуйванюк Н. В. Экспресивный синтаксис. Слово – Речення – Текст: Вибр. праці. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. с. 409–478.
3. Кострова О.А. Экспресивный синтаксис современного немецкого языка: учеб. пособие. М.: «Флинта»; Московский психолого-социальный институт, 2004. 240 с.

Рекомендує до друку науковий керівник доцент Гоштанар І.В.